

בני ברית ישראל

מועצה אזורית דרום

יו"ר מועצה: אבי ארז
ereza100@gmail.com

עורך: יוסי רזי
razyf@013net.net

עלון מספר 38

לשכת בנימין דה רוטשילד

לשכת מצאנו י"ן

אב תשפ"ג

לשכת נתיבי השלום

לשכת ראשונים

העלון הדיגיטלי

לשכת הנשיא ויצמן

לשכת המדע רחובות

יולי 2023

תוכן עניינים

דבר העורך – יוסי רזי

דבר יו"ר המועצה – אבי ארז

מה נשמע בלשכות המועצה:

לשכת מצאנו י"ן – דובי אבידור

על תורה ומדע, או האם תורה ומדע סותרים זה את זה? חלק שלישי – אבי אולמן

מי אתה, יבגני פריגוז'ין? – אופיר בראל

מה יהיה? מבט אל העתיד – ד"ר יאיר שרן

ישראלים ביפן: 'משהו שלובשים' – ד"ר יואב גל

מכתב למשורר – נועה סבו

לחיות בתוך ציור- יוסף אפל – צבי תדמור

המאבק על העבודה המאורגנת – צבי תדמור

החלום שהתגשם- רחובות נולדה – צבי תדמור

היה הייתה עברית – רות קלי

חקלאות ישראלית – ואנחנו – שוקי ברנדווין

חלון לעלון

יוסי רזי

בוקר אחד השמיעו ברדיו את "נגיעה אחת רכה".

שיר שכזה כּוֹפֵה עלי לעצור לרגע, להתיישב בכורסא, להאזין לו, להתרכז במילים, במוסיקה, בקול. אלה מהקוראים שמכירים השיר יבינו במה המדובר. השיר הסתיים הייתי בטוח שזהו, הוא נעלם, הוא לא ישוב עד להשמעה הבאה. השדרנית תעבור ותדבר בקולה הצעיר על ההופעה הקרובה בארץ של ג'סטין ביבר, על האקרובטיקה הגופנית והקולית של נועה קירל או סתם תזכיר את מזג האוויר החם והפקקים בדרך איילון.

אבל לא – השדרנית כאילו נעצרה על מקומה, אמרה, במילים שלי: שמתם לב אילו מילים נהדרות כתב עלי מוהר, מילים שמבטאות פרידה מלווה בצער, כאב, תסכול. ואיזו מנגינה נהדרת חיבר יוני רכטר, מנגינה מלאת רגש, מתאימה ממש לאווירה. והזמרת, נורית גלרון?! אין עליה! איזה קול! ממש מטורפת!

את ה-פ של המטורפת היא הדגישה, יצא לה מטורפת. גם קולה שלה של השדרנית הפך לחם ורך. והיה בה משהו מקסים – ההערכה וההבנה שלה את השיר שקם והיה עשר, עשרים שנה לפני שנולדה, הרבה לפני ההיפ והראפ וההפקות מלאות הזיקוקין של היום.

והמטורפת? – מי היה מאמין פעם שנורית גלרון היא מטורפת? – דווקא משום כך, בגלל המילה הזאת, ששינתה פניה יצאה נורית גלרון גדולה יותר, חודרת יותר לנשמה.

ואני? - באותו הרגע הרגשתי כאילו אחלה של נגיעה אחת רכה בכתף.

אנו נהנים תמיד מרוחב היריעה של הכותבים בעלון, ממגוון ידיעותיהם ודעותיהם, אף אם לפעמים הם משמיעים דעות ותובנות חריגות. ואולי דווקא משום כך.

אנו מקווים שאתם, הקוראים, מצטרפים להנאתנו, נמלטים לרגע מגלי החום הכבדים שאופפים בסמיכות את ארצנו..

לו יהי.

דבר יו"ר המועצה

שלום חברים

מפגשי חודש יולי נערכו בסימן קיץ לוחט תרתי משמע. אנחנו מנסים לשמור על שגרת חיים ופעילות ככל שניתן. בלשכת הנשיא ויצמן נערך מפגש חגיגי לסיום שנת פעילות, במרכזו האזנו להרצאה מזמרת שכותרתה "קום והתהלך בארץ". שירים על מקומות מהחרמון ועד אילת. מפי המרצה חנה מרגל.

לשכת המדע האזינו להרצאה בנושא "יהודים מצילים יהודים" מפי ד"ר אבי חולי, לשעבר סגן נשיא עולמי של בני ברית, וחוקר נושא הצלת יהודים בתקופת השואה. צפינו בסרט על אותם גיבורים, ואחריו הציג אבי תמונות וספרים, והרחיב בסיפורים על הדמויות המופיעות בסרט. דני גרץ, מפקח בני ברית, סיפר על דודתו שהצילה יהודים והציג את התעודה שקיבלה מבני ברית כהוקרה על גבורתה.

לשכת מצאנו יין חגגה את הקיץ בהרצאה על "מיניות בריאה כתפיסת חיים". כתבה מורחבת בהמשך.

על הנעשה בלשכה הגדולה:

נשיא בני ברית הנבחר, מנו כהן, כינס את הוועד המנהל של הארגון, בין שאר הנושאים הציג את הדגשים שהוא מתכוון לשים על פעילות הארגון, והודיע על הקמת צוות לגיבוש תכנית אסטרטגית לבני ברית. דני גרץ, דיווח על חתימת חוזה עם עיריית ראשון לציון לגבי האולם ברח' ביל"ו 2. האולם ישופץ ע"י העירייה, וישמש במשותף לצרכים של בני ברית ופעילות עירונית.

בברכה

אבי ארז

מה נשמע בלשכות המועצה

לשכת "מצאנו יין" – מפגש רביעי

הפעם נדדנו לזוג חביב, אתי ובני קורן, המתגורר בנס ציונה. יצוין, מתכונת המפגשים האלה כמעט דומים האחד לשני. כשנכנסנו, ונטילטורים מקדימה ומאחורה, שולחן פינת אוכל פתוח לרווחה לכל מטעמי החברים, המביאים את מזונם היוקרתי. כסאות לרוב במרחבי הגינה הצנועה והמטופחת, ומרצה אחת בשם שרה קרן, שהפילה אותנו מהכיסא: מיניות, סקס, לגיל הרך, שהוא הגיל השלישי....

- איפה הנכדים/ הילדים שלנו, שיאזינו למה שאנו מאזינים?.. לטעמי, הוינטלטורים הסתובבו מהר יותר משנכנסה מילת תשוקה, אהבה, חדירה ואורגזמה... כידוע, דברים יפים נשחקים והולכים לאיבוד בזיכרון הקולקטיבי שלנו... אבל המרצה, שהיא חברה של בעלת הבית לא ויתרה והוסיפה דרכים מרתקות, כיצד להפוך את סתם השימום במיטה להרפתקה מוחשית, מושקעת ונוטפת "חרמניות" משני בני הזוג...

פה ושם העיזו מספר חברים: לשאול, להדגיש, להכביד ולהתמוסס במידע המיני, שזרם בלהט כשפיכת נהר גועש ודי מתיש...

מרצה יקרה הבנו את שעל ליבך...

הבנו את כל ההדגשים והתובענות הרציונליות של הצורך בפירגון, בחדוות יצרים משותפת של בני הזוג...

לא רק הוא צריך להיות מסופק, כגבר... אלא גם האישה החביבה והענוגה, מגיעה לה עדנה, כיופי מיטה ותשוקה הירואית.

כמו ציפור מצייצת, שנפשה ראויה לעלות לצידו של הגבר ולהיות מסופקת....

המלים עדין רוטטות בכל גופי, כמו סרט נע של אחווה מינית הדדית...

טוב עשתה המרצה שסיימה את מילותיה: באנושיות ואהבה ואפשרה לכולנו לחזור לפינת האוכל וללקק את המתיקות שהוכנה מראש...

ערב מלא בתחושות ואפילו בגעגועים של ימים מהעבר בהם זיון היה זיון והיתר עניין של מה בכך.

המפגש נחתם עם יציאת חלק מהחברים.

הפעם הנשיאה ברכה את ילדי יום ההולדת והעניקה לכל אחד/אחת שושן, ולא הצליחה מעבר לכך להוציא מילה בסוף ההרצאה, כי אולי התרגשה, או אולי סברה מה מחכה לה אח"כ, ואולי...

לילה טוב מלא שיכרון חושים.

כתב: דובי אבידור

על תורה ומדע, או האם תורה ומדע סותרים זה את זה? (חלק שלישי)

אבי אולמן¹

בסיום החלק השני של הדיון המרתק על תורה ומדע, ציינו שביסודה, הלוגיקה התלמודית נשענת על דרכי ההיסק הרגילים הקיימים בכל הדיסציפלינות (אינדוקציה, דדוקציה, ואנלוגיה), בנגוד להנחה שרבים טועים בה, והיא שלפני המהפכה המדעית כולם גיששו באפלה, ולא היא. נכון שמלחמת הנצרות במדע הביאה למלחמה "נאורה" לכאורה, שביסודה ההנחה שהדת מפגרת. אלא שבניגוד לנצרות היהדות רואה במדע כלי להבנת מה שקרוי מעשה המרכבה, או על פי הרמב"ם "המדע האלוהי", ומכאן דרישתו ללימוד מדעי הטבע. נביא שתי דוגמאות:

דוגמא ראשונה, סימני הדגים המותרים באכילה, המבוארים בתורה שבכתב: "כֹּל אֲשֶׁר לוֹ סַנְפִּיר וְקִשְׁקֶשֶׁת תֹּאכְלוּ" (דברים יד, ט). וקיבלנו בתורה שבעל פה (משנה נדה ו, ט): "כל שיש לו קשקשת, יש לו סנפיר. ויש שיש לו סנפיר, ואין לו קשקשת." כלומר, התורה ומגלה חוק טבע: כל דג או יצור מים אחר, אם יש לו קשקשת, אזי בהכרח ימצא בו סנפיר. אבל הסנפיר אינו בהכרח קשור לקשקשת. כלומר, אם מצאנו באחת מחנויות הדגים בעולם, חלקי דג אשר לא ניתן לזהות על פיהן איזה דג הוא זה, אך העור אשר על פני חלקי הדג מכוסה קשקשים,

צילום: shutterstock

הרי הדין הוא שחלקי הדג הללו מותרים באכילה. ומה קורה היום? לאחר שהאדם גילה אלפי זנים של הדגים, האם נמצא ולו דג אחד שאינו עומד בכלל הזה של דג שיש לו קשקשים ואין לו סנפירים?

ודוגמא שניה, על פי חז"ל, רק חלב בהמה טהורה מתגבן, כלומר נעשה לגבינה. נשמע

הזוי, לא? במקרא הותרו לאכילה רק יונקים שיש להם סימני טהרה: בעלי חיים שהם מפריסי פרסה ומעלי גרה (ויקרא יא ג-ז; דברים יד ו-ח). בתלמוד בבלי מסכת עבודה זרה נאמר שחלב טהור עומד ונעשה גבינה חלב טמא אינו עומד. כלומר- יש כאן קביעה מדעית בת למעלה מאלפיים שנה שלפיה רק חלב של בהמה טהורה על פי סימני התורה מתגבן. ומה אומר המדע על קביעה גורפת זו?

לצורך בדיקת הנושא חברו שלושה: פרופ' זהר עמר, ד"ר דוד אילוז מהמחלקה ללימודי ארץ ישראל באוניברסיטת בר אילן, וד"ר עוזי מרין מהמעבדה לחקר החלב. החלב נבדק בשני אופנים- האחד גיבון באמצעות אנזים, כפי שמכינים גבינה בשיטה המסורתית, והשני באמצעות

¹ אבי אולמן פרופסור אמריטוס לכימיה במחלקה להנדסה כימית וביו-מולקולרית בבית הספר להנדסה של אוניברסיטת ניו יורק. הוא מחברם של למעלה מ-200 מאמרים מקוריים, עם מעל 36,000 ציטוטים, כתב ספר על שכבות חד מולקולאריות, וערך חמישה ספרים. יש לו ענין רב ביהדות, בשיטת הרב קוק זצ"ל, ובאמנות הקרמיקה.

מכשיר האופטיגף הבודק הקרשה וחוזק גבן. התוצאה שהתקבלה הייתה מפתיעה. חלב מפרה, כבש, עז, יחמור אייל אדום, יעל וגירף (אתם קוראים נכון!), המוגדרים כשרים וטהורים לפי התורה התגבן, ואילו חלב מיונקים המוגדרים כבעלי חיים טמאים ואסורים לאכילה כגון חזיר, סוס, גמל, כלב, וארנב לא התגבן. בואו נתקדם.

בניסיון לפתור את הסתירה לכאורה בין תורה ומדע, מעניין לבחון את המגמות ההיסטוריות בהתייחסות לידע, שכן הוכחות מוחלטות אינן נפוצות, או איך המדע שינה את תמונת העולם שלו, ביחס לתמונה הבלתי משתנה של התורה. ב-1959, בסקר שנערך של מדענים אמריקאים מובילים, נשאלה שאלה "מהו המושג שלך על גיל היקום?" בשנת 1959, אסטרונומיה הייתה מאד פופולארית, אבל הקוסמולוגיה - הפיזיקה העמוקה של הבנת היקום

צילום: shutterstock

– רק החלה להתפתח. שני שלישי של המדענים נתנו את אותה תשובה: לא היתה התחלה. אריסטו ואפלטון לימדו אותנו לפני 2,400 שנים שהיקום הוא נצחי. כן, אנחנו יודעים שהתורה אומרת 'בהתחלה'. זה סיפור נחמד, אבל אנחנו המדענים יודעים טוב יותר. לא הייתה התחלה. אבל ב-1965 גילו פנזיאס ווילסון את הד המפץ הגדול בשחור השמים הליליים, והפרידיגמה העולמית השתנתה מיקום שהיה נצחי ליקום שהייתה לו התחלה. לאחר 3,000 שנים של ויכוח, המדע הסכים לבסוף עם התורה. זה דבר גדול מאד. אנחנו כבר לא יכולים להתייחס לפרק א' בבראשית כאל סיפור ילדים. אז עכשיו כשיש לנו התחלה, השאלה הבאה היא לפני כמה זמן הייתה "התחלה" זו? מתי זה קרה? האם זה היה לפני 5,700 פלוס שנים, כפי שרומזת התורה, או שזה היה 15 מיליארד שנים כפי שנקבע על ידי המדע? הדבר הראשון שעלינו לדון בו הוא מקורו של לוח השנה המקראי. הגיל היהודי של היקום מחושב על ידי הוספת הדורות מאז אדם הראשון. בנוסף, ישנם שישה ימים עד לבריאת האדם. אז איפה אנחנו שמים את נקודת האפס,

את הראשית. בראש השנה, בסדר תקיעת השופר, אנו אומרים: "היום הרת עולם- היום הוא יום ההולדת של העולם". פסוק זה עשוי לרמוז כי ראש השנה מנציח את הבריאה של היקום. אבל הוא לא. ראש השנה מנציח את יצירת הנשמה, הנפש האנושית. אנחנו מתחילים לספור את השנים, 5,700 פלוס, מן היצירה של אדם שיכול לתעד היסטוריה. אז השעון ההיסטורי שלנו מתחיל עם אדם הראשון, וששת ימי הבריאה נפרדים מהשעון הזה. בתורה יש שני שעונים!

זה אולי נראה כמו רציונליזציה מודרנית, אבל גם זה לא. פירושים תלמודיים מלפני 1,500 שנה, כבר מציעים את שני השעונים. במדרש (ויקרא רבא 29: 1), חז"ל מסכימים כי ראש השנה מנציח את בריאת נשמתו של אדם, וכי ששת ימי בראשית הם נפרדים. מדוע, אם כן, הוצאו ששת הימים מן הלוח? כי הזמן מתואר אחרת באותם שישה ימים. "ויהי ערב ויהי בוקר", דרך אקזוטית, מוזרה, ויוצאת דופן לתיאור הזמן. ברגע שאדם הראשון נוצר (לא נברא), זרימת הזמן היא לגמרי במונחים אנושיים. אדם וחיה חיים 130 שנים לפני הביאם ילדים. שת חי 105 שנים לפני שנולדו ילדיו, וכו', אבל לפני כן, זה הזמן מופשט: "ערב ובוקר". זה כאילו שמסתכלים על אירועים מנקודת מבט שאינה קשורה אליהם אינטימית. סקרנים? חכו לפעם הבאה.

מי אתה, יבגני פריגוז'ין?

אופיר בראל

בסוף יוני 2023, צבא שכירי החרב כוח ואגנר מרד ברוסיה וקבוצה מחייליו החלה להתקדם לכיוון מוסקבה. בסופו של דבר, המרד נפסק בתיווך נשיא בלארוס והכוחות, שנמצאו כ-200 קילומטרים בלבד מהקרמלין, נסוגו. איש השעה של אותה היממה היה מפקד הכוח- יבגני פריגוז'ין. המרד הוא החוליה האחרונה בסיפור החיים המרתק של פריגוז'ין, במהלכו הפך מעבריון לשעבר למקורב של פוטין ולבסוף- ל"בוגד".

פריגוז'ין, יליד 1961, הורשע בעבר במספר מקרי גניבה, שוד והונאה ושוחרר לאחר תשע שנות מאסר, אותן ריצה במהלך שנות ה-80 של המאה הקודמת. לאחר שחרורו מהכלא, החל לעסוק במכירת נקניקיות. בשנת 2001, פוטין סעד אצל פריגוז'ין והאוכל שהוגש לו מצא חן בעיניו מאד, עד שפריגוז'ין הושכר על ידי הנשיא כדי לארגן את ימי ההולדת שלו ובהמשך אף

צילום: רויטרס

זכה במרכזי ענק להסעדת מוסדות ממשלה וצבא ברחבי רוסיה. ההיכרות שהחלה להירקם בין השניים הביאה לפריגוז'ין קשרים עם הממשל בקרמלין והזרימה לו הון בהיקף משוער של כ- 2.5 מיליארד לירות שטרלינג.

הקשר בין השניים לא הסתכם באספקת מזון. בשנת 2013 הוקם בסנט פטרסבורג מקום בשם "המרכז לחקר האינטרנט". המרכז שימש למעשה "חוות טרולים" מטעם ממשלת רוסיה, להפצת תעמולה פרו-רוסית כוזבת, כדי להשפיע על דעת הקהל בנושאים פוליטיים ובינלאומיים, כששיא הפעילות הזו התמקד בהשפעה על מערכת הבחירות לנשיאות ארה"ב של שנת 2016. מעורבותו של פריגוז'ין במקום התבטאה בפן הכלכלי: הצורך לגייס עובדים רבים לתקופות ממושכות עולה לא מעט כסף ועל פי ההערכות, הוא השקיע בין 400 אלף למיליון דולר בכל חודש. בחודש דצמבר 2016, בעקבות חשיפת הקשר של פריגוז'ין למקום, הטיל הממשל האמריקאי סנקציות על האוליגרך.

אנחנו יכולים לדעת על הדרכים בהן פעל המרכז, על סמך עדויות של עובדים לשעבר שעבדו בו. הקבלה לעבודה במקום הותנתה במעבר בחינה, שעסקה בדעותיהם של המועמדים על מדיניותה של רוסיה ועל המערב, אך מרבית העובדים הגיעו למקום בגלל השכר הגבוה למדי שהוצע להם - 700 דולר בחודש כשכר התחלתי. גברים שעבדו במקום פתחו לא פעם חשבונות פייסבוק פיקטיביים בעלי זהות נשית, מתוך הנחה של בעלי המקום, שפרופיל נשי יעורר אמינות גבוהה יותר מפרופיל גברי.

בנובמבר האחרון, הודה פריגוז'ין באופן רשמי כי ארצו התערבה בבחירות בארה"ב ואף הרהיב עוז והצהיר כי ארצו תמשיך לעשות זאת, "בצורה זהירה, מחושבת ומדויקת... כפי שאנחנו יודעים לעשות".

פריגוז'ין, כאמור, גם הוביל את המרד של כוח ואגנר נגד פוטין. הכוח הוקם במאי 2014 על ידי מפקד יחידה מיוחדת במודיעין הצבאי הרוסי (GRU) והוא למעשה מליציה פרטית, המעורבת במוקדי סכסוך שונים בעולם - בראש ובראשונה במסגרת המלחמה באוקראינה, אך גם במלחמת האזרחים בסוריה ובהתקוממות העממית בלוב.

המרד של כוח ואגנר החל על רקע יחסים אמביוולנטיים של הממשל הרוסי עם הכוח - מצד אחד, סיפק לרוסיה הישגים משמעותיים במסגרת המלחמה באוקראינה, שגרמו לתקשורת הרוסית-הנשלטת על ידי הממשל - להלל את כוח ואגנר. מצד שני, ההישגים הללו הדגישו את הביצועים הירודים של הצבא הרוסי, שלפי דיווחים בתקשורת העולמית, מגייס חיילים ושולח אותם לשדה הקרב ללא הכשרה וציוד מתאימים. המרד החל לאחר שפריגוז'ין טען כי הצבא הרוסי הפגז עמדות בהם נמצאו חיילי הכוחות - טענה שהוכחשה על ידי רוסיה. לא רק זאת, אלא שפריגוז'ין ליבה את המחלוקת וטען כי לא הייתה הצדקה לפלישה הרוסית לאוקראינה מ-2022 והאשים את שר ההגנה של רוסיה, סרגיי שויגו, במותם של חיילים רוסיים לשווא.

מה יהיה? מבט אל העתיד

הפעם : על בינה מלאכותית- רשימה ראשונה

ד"ר יאיר שרן ראש הקבוצה לתובנת העתיד

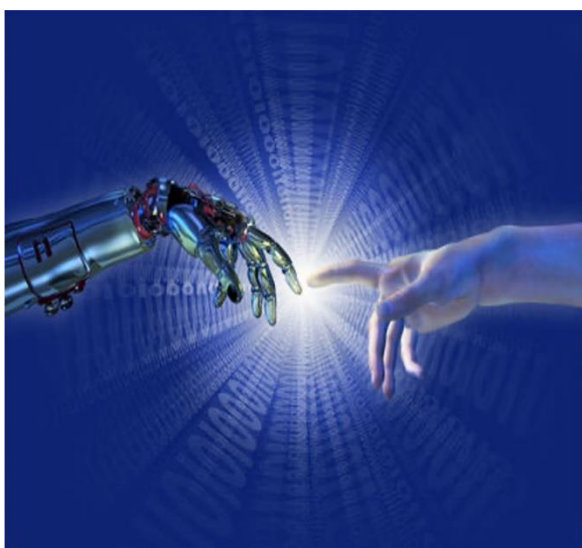
הבשורות והסיכונים הטמונים בבינה המלאכותית תופסים היום מקום רב בשיח ובתקשורת. אין יום בו לא נמצא כתבה בנושא. אין ספק בכח הטמון בכלים אלה והתרומה שהם יכולים להביא לחברה ולכלכלה. על כל אלה מעיבים, לעומת זאת, הרבה חששות מהשפעות שליליות ואפשרויות שימוש לרעה בכלים כאלה.

כדי לצפות פני עתיד ולהבהיר טוב יותר את הסיכוי לעומת הסיכון בוצע לאחרונה מחקר בינלאומי על ידי הקבוצה לחקר העתיד Techcast במטרה לחדד את העתיד לקרות. המסקנה העיקרית והאופטימית, יש לאמר, היא שבינה מלאכותית היא, מחד כלי חזק לקידום האנושות, ומאידך אין חשש שהיא תעלה ביכולותיה על בני אנוש. הסיכון לפגיעה קשה בשוק התעסוקה נמוך ביותר. הבינה המלאכותית הצרה (ANI), איתה אנו מתמודדים היום, תתחזק אך תמשיך להיות כפופה לרצונות בני אנוש ואין חשש שתצא משליטתם. מסקנות אלה אינן עולות בקנה אחד עם הפחדים המלווים את מהפיכת הבינה ומעלים את הסיכוי שהתפתחות התחום תהיה בשליטה ובקרה והסיכונים המדוברים יקטנו או יימנעו לחלוטין.

הנה מספר מסקנות וממצאים חשובים מאותו מחקר:

- א. נדרשת רגולציה ובקרה על תהליכי המו"פ ואלה אפשריים בארח אפקטיבי כך שהשליטה האנושית על המערכת מובטחת.
- ב. החשש מאבטלה מסיבית מוגזם. התחזית היא לעליה זמנית של כ 10-12 אחוז באבטלה העולמית בסדרי גודל מוכרים מכניסת טכנולוגיות חדשות אחרות. אחוזים גדולים יותר עלולים להתגלות במדינות ותעשיות ספציפיות ואלה תדרושנה תשומת לב מיוחדת.
- ג. ישנן חילוקי דעות בשאלה האם יתממש השלב הבא בהתפתחות הבינה לקראת בינה כללית עמוקה שתשתווה לזו של בני אנוש. יש הסוברים שזו תתממש כבר ב-2037 ואילך (עידן הסינגולריות כפי שחזרה קורצויל) ויש הסוברים שאפשרות זו תתממש הרבה יותר מאוחר או בכלל לא. כך או כך היווצרות בינה סופר אינטליגנטית שעולה

על הבינה האנושית אינה אפשרית!!!

- ד. המחקר מעריך שככלל הבינה המלאכותית תחזק את האנושות ותתרום רבות ליציבות החברתית והרווחה הכלכלית. נוכל לסכם שהמחקר מאשש את ההערכה שהבינה תהווה נדבך חשוב בהתחזקות הידע והיצירתיות האנושית. על פי מחקר זה הבינה ניתנת לשליטה והחששות ממנה, החל באבטלה המונית וכלה בהכחדת האנושות, הן, בשלב זה, על הנייר בלבד.

ישראלים ביפן: 'משהו שלובשים'

ד"ר יואב גל

על הקימונו נכתבו ספרים רבים, פשוטו כמשמעו, והוא אכן יצירת אמנות מרהיבה. למרות שמילולית 'קימונו' הוא 'משהו שלובשים' [着物], אין מדובר בעניין של מה בכך. הקימונו היקר ביותר שראיתי בעיני שלי נשא תג מחיר של כמאה אלף דולר ומכאן שברור שזהו לא 'סתם' משהו שלובשים. כמו היבטים רבים אחרים, ההתייחסות ל'משהו שלובשים' בין יפן לישראל רחוקה בדיוק כמרחק בקילומטרים. ערכו הכספי של הקימונו נקבע בעיקר בהתאם לחתימת האמן שיצר אותו ובהתאם עשוי גם להיות יצירת אמנות העומדת בפני עצמה. כמובן שיש כאלו פשוטים בהדפסי מכונה כמו פוסטרים בחדריהם של בני נוער. אבל מנגד יש גם את ציורי פיקסו, רמברנט או אחרים המוצגים בגלריות נחשבות וערכם לא יסולא בפז. ביפן, גם לנושא זה יש מורכבות ושכבות שכבות של עומק התייחסות. מהפשטות הבסיסית ביותר עד למערכת ייצוגית מהשורה הראשונה.

המקור: ארכיון פרטי של המחבר.

לכן, עשויה לעניין השוואת הנטייה של גב' ומר ישראלי לזלזל לעיתים בלבושם בעת הטיוול ליפן. אין הכוונה לאותו מדריך צעיר בחברה ידועה שהגזים לגמרי, הרגיש 'גזעי', והסתובב יחף ומרושל להחריד כאילו הוא באיים בתאילנד. אלא שלפעמים הלבוש 'הישראלי' ביפן דומה לזה של סוף שבוע במדבר יהודה. יסמין למשל, הגיעה לטיוול מסיבה לא ברורה וכלום לא עניין אותה. באחד הימים התלבשה באופן המתאים לחוף הים ביום קיץ חם במיוחד: מכנסונים קצרצרים החושפים שלושה טפחים ומכסים בקושי אחד, חולצת בטן בגודל של ממחטה מחוררת היטב עם כתפיות, וכפכפים.

לפני שתעלה הזעקה הפמיניסטית על זכותה על לבושה, לא מדובר בשיח זכויות אלא בנימוס. הרי לא יעלה על דעתו של מי להגיע לאירוע בקהילה החרדית בלבוש כזה, וכך גם נדרש ביפן. באתר אליו הגענו בצהריים הודיעה העלמה שהיא לא מצטרפת אלינו והיא תמתין באזור הצל של החנייה. היא התיישבה לה בישיבה מזרחית פסוקה ומרווחת על אחד הספסלים, פתחה קופסת סלט טרי שקנתה בבוקר בחנות הנוחות של 7/11, ביד אחת החזיקה סיגריה דולקת באזור שאסור בעישון, ביד השנייה דלתה את הירקות מהקופסה באצבעותיה, וסעדה את ליבה.

אורנג-אוטנג לא היה מעורר יותר תשומת לב.

קבוצת נהגי אוטובוסים של התיירים הרבים שעמדה לא רחוק נשארה פעורת פה תרתי משמע. לא העירום המוחצן היה הבעיה, אלא דווקא הלבוש. היפנים בהכללה אדישים למדי לעירום וישנם עד היום ברחבי יפן בתי מרחץ משותפים. עירום בדרך כלל איננו מדד של ארוטיות. היחס לגופו של האדם הוא ענייני לגמרי וחסר לחלוטין ממוסריות יהודית-נוצרית או מהתרבות המערבית. בחברה שמגלה אדישות די גדולה למין באופן כללי לא היה מדובר כלל באיזו תאווה בשרים שגרמה לקבוצה של גברים נוטפי ריר לבהות בתופעה כהלומים. הייתה זו פגיעה צורמת וגסה בכל מה שנהוג ביפן כהתנהגות מכבדת של המרחב הציבורי.

ראשית נשות יפן לא נוהגות לחשוף את עצמן לקרינת השמש כיוון שעור שזוף וכהה נחשב כנחות בגלל שמקושר לעבודת השדה הנחשבת פחות אצילית. לכן, זרה שזופה, בשיער ארוך פזור, הלבושה באופן מינימלי וחשוף כל כך ויחפה היא משהו הרחוק שמיים וארץ מהתפיסה המקובלת של 'ראוי'. גם עישון במקום אסור, אכילה שכזו בידיים וכדומה, הן 'עבירות תרבותיות'

המקור: ארכיון פרטי של המחבר.

שאף יפני לא היה מרשה לעצמו. לכן, כאשר שמעה אותה חבורה של נהגי אוטובוס שאני מדבר יפנית, אזר עוז אחד מהם ניגש אלי ושאל: תגיד, מאיזה ארץ אתם מגיעים? לרגע אחד לא התבלבלתי ומייד השבתי שמבלגיה...

להבדיל ממתווה הלבוש הישראלי הקייצי, הקימונו הוא מערכת שלמה המורכב מכמה חלקים: הגלימה התחתית שצריכה להתגלות במפתח הצוואר, הגלימה העליונה ולפעמים מעליה גלימה עליונה נוספת לימים קרים או לעיטור מלכותי יותר של כלה או גיישה, הסנדלים המיוחדות בהתאמה, תיק היד, קישוטי השיער, החגורה הנקראת אובי וחבלי הקשירה של כל העסק הזה. בדרך כלל קימונו רשמי לא ניתן ללבוש לבד ונדרש לכך סיוע, לעיתים, נעזרים אפילו בבעלי מקצוע מיוחדים לכך וזו אף התמחות שעשויה לעבור מדור לדור.

במכלול הקימונו ישנם הבדלים משמעותיים לעין היפנית ברכיבים השונים. כמו למשל אורך השרוול, צבע הצווארון ומידת המשיכה של הגלימה לאחור, אורך השוליים של

פרפר הקשירה של חגורת האובי ועוד המון דקויות. הטיית צווארון הקימונו לאחור באופן מופגן נעשית על ידי בדרך כלל רק על ידי מארחת צעירה, אבל משיכה 'קטנה' מותרת בגבול הטעם הטוב ומעידה על נועזות ורובן של הנשים ימנעו מכך.

יריעת הקימונו נארגת ברצועה אחת ברוחב של קצת יותר משלושים ס"מ ובאורך של קצת יותר מ-11 מטר והקימונו אחיד במידתו. לכן, את ההתאמה הנדרשת לגובהה של הלובשת עושים באמצעות חבל קשירה מיוחד שבעזרתו מתאימים את הקימונו שיגיע בדיוק לגובה הקרסול. כמובן שהקימונו הפשוט והמודפס אינו מהווה שום קושי, דינו כדין חלוק רחצה במערב, וישנם כמובן הלבוש המיוחד לגברים ואחר לנשים. אבל קימונו המכבד את הלובשת נבנה כמערכת הנדסית משוכללת. האמן המכין את הקימונו מצייר את הדוגמה שהוא רוצה שתראה בסוף, למשל עגור שרגליו מצוירות לאורך הצד השמאלי התחתון של הקימונו הגמור ומקורו מסתיים בחלק העליון הימני. לאחר מכן יש צורך לפרק את הדוגמה לרכיבים ולתרגם אותה לקטעים השונים ביריעת האריגה.

צילום: ויקיפדיה

השלום לך, ביאליק ?

אתמול, בתוך המולת המעשה, נפלה לידי חוברת דקה, עתיקה
 כ'ב עמודים מודפסים באותיות קורן כמו התנ"ך – ח.נ.ביאליק "יתמות" פואמה.
 לפני 88 שנים יצאה לאור. המחיר – 35 מיל.

לפתע הייתי אחת מאנשי תל אביב, שמיהרו לרכוש את החוברת.
 שבתי לאותם ימים רחוקים. אחזתי בה בהתרגשות.

בעמוד הראשון תמונתך. מביט בי, עיניך בעיניי, חודרות וכוֹאבות.
 דפדפתי בין השורות, שאני מפירה בע"פ מימי בית הספר, כבדות ומרוחקות.
 לפתע הן היו קרובות כל כך, כמו שמעתי את קולך קורא באוזניי.
 שקעתי בסבל, בכאב הנורא של לבך הזועק אל אביך, אל אימך.
 קראתי ובכיתי, כאילו זו לי פעם ראשונה לצלול אל לשונך העשירה, הנוטפת.
 איך אפשר לכאוב, לכעוס, להתייסר כל כך בשורות כתובות.

איך פרצה, בערוב ימך, שירת הילדות העזה הזאת, אחרי שתיקה ארוכה,
 ולא ידעת שתמות בקרוב.

כך קרה גם לעמוס עוז, שלא הכרת: אחרי שכתב כל כך הרבה,
 פרצה, באחרית ימיו, אמת חיוו ילדותו וגידולו בעוצמה, והייתה ליצירה נפלאה.

בנעורי אהבתי אותך ילד, שמשוחח עם מלאך, ומחפש את נשמתו.
 אהבתי אותך נער בר-מצווה מאוהב באהבה, שמאחורי הגדר.
 הפלגתי בכל שיריך, לאסוף מהם את בעלי הכנף, ולפרוץ בעבודה סמינריונית.

אני מפירה את הספסל שלך ברמת גן. איך ברכת מן הציבור אל השקט,
 לשבת לבדך, לעשן ולרשום הגיגים בפנקס.

היום אני בגילך, מרגישה שאנחנו עצובים וקורבים.

לו הכרנו במציאות, היינו וודאי נפגשים על הספסל, מדברים, קוראים שירה, מעשנים,
 מרקלים.

לו הכרנו במציאות, יכולנו להיות חברים.

לחיות בתוך ציור- יוסף אפל

צבי תדמור

צבי אפל אחיה של בתיה מקוב הגיע לרחובות ב- 1890 אחרי שרכש 240 דונם ונטע כרמים. יותר מאוחר, צבי בנה את ביתו סמוך לבית אחותו ברחוב יעקב מס' 7 (בפינת רחוב אחד העם). בנו חיים הגיע לרחובות בעקבותיו ב- 1905. חיים נישא לנחמה לבית גולדמן מירושלים ב- 1907.

ב- 1917 בתקופת השלטון העות'מאני, בימי מלחמת העולם הראשונה, חיים הוגלה מהארץ על ידי התורכים ולא נודע מה עלה בגורלו. אשתו נשארה לבדה עם ארבעת ילדיהם (אסתר 1908, יוסף 1910, בתיה 1912, צבי 1914).

יוסף אפל שהחל ללמוד בביה"ס "תלמוד תורה" ברחובות נשלח לבית היתומים "ציון" בירושלים והוא בן שבע שנים. בגיל 15 הוא חזר לבית אימו ברחובות. עדות לשהייתו בבית היתומים הן תעודות על הצטיינות בלימודים וטלית בשקית בד הנושאת את שמו. האם התחתנה בשנית, ועזבה את רחובות, ילדיה שבגרו נשארו במושבה.

יוסף מצטרף לארגון "ההגנה" וכעבור זמן לא רב עוזב ומצטרף לארגון "האצ"ל" ולתנועת בית"ר ויותר מאוחר לארגון הלח"י.

בספטמבר 1935 יוסף מתחתן עם מנוחה לבית כהן. מודעה בעיתון "הירדן" מבשרת על ה"נשואים". עיתון הירדן יצא לאור כשופר של התנועה הרוויזיוניסטית ובתגובה למעצרים והעמדתם לדין של חברי ברית הבריונים, בהם אב"א אחימאיר ואברהם סטבסקי, שהואשמו ברצח ארלוזורוב.

בית משפחת אפל, בן ארבעה חדרים, בנוי אבן כורכר עם גג רעפי מרסיי ועם מרתף גדול נבנה על מגרש של 1.6 דונם. בחצר הבית עמד צריף מעץ עם גג של רעפים בן חדר אחד של 25 מ"ר, מחסן רעוע מאבן כורכר בשטח של 60 מ"ר גם הוא עם גג רעפים. יוסף מנוחה וילדיהם (נילי 1937 ואברהם 1945) גרו בבית המשפחה יחד עם אחיותיו של יוסף בתיה ואסתר ובעליהם.

חוויות לא מעטות עברו על יוסף אפל הרוויזיוניסט בביתם המלא מסתורין, בין השנים 1925 לבין 1945. חבריו בלח"י היו בני בית ומצאו בו מקום לינה. חלקם הוסתרו בהיותם חברים במחתרת לח"י. בחצר הבית בתוך כדי חלב הוסתרו נשק ומסמכים של ארגון המחתרת לח"י.

באוקטובר 1931 נאסר יוסף בעיתונות כתבו בגלל שהתנגד להיפקד במפקד המנדט הבריטי. למחרת, נאסר גם אחיו צבי. הם הובלו לכלא ברמלה והמשטרה סירבה לשחררם בערבות. רק אחרי השתדלות של עו"ד הסכימו לשחררם.

ב- 1934 יוסף היה מנהיגם הבלתי מוכתר של פועלי בית"ר שבאו לעבוד בבניית ביתו של מקס הורקין ברחובות ולשבור שביתה. היו אלה ימים סוערים של סכסוך מתוקשר שנמשך מספר חודשים. המאבק על העבודה המאורגנת פרץ במספר מושבות בארץ. יוסף ייצג את תנועת הצה"ר ובית"ר במשא ומתן שהתנהל בין נציגי הוועד הלאומי (ביניהם מי שלימים היה נשיא המדינה יצחק בן צבי) לבין מועצת הפועלים והמועצה המקומית ברחובות. על פרשת מקס הורקין ראו בהמשך בגיליון זה.

יוסף נסע מספר פעמים לסוריה ועסק בהברחת נשק לארגון. ב- 1939 נעצר ונכלא שוב על ידי הבריטים וכך גם בשנת 1940 שהה במחנה המעצר מזרעה ליד עכו, משם ב- 1942 הועבר למחנה לטרון והיה מועמד להגליה לאריתריאה. בזכות הרב פישמן שהתערב והצליח לשכנע את הבריטים יוסף שוחרר. חבריו ממחנה המעצר בלטרון ניסו לברוח אחרי שחפרו מנהרה. אחד מהבורחים הגיע לביתו של יוסף ברחוב יעקב הסתתר שם ולא נתפס.

בשנת 1945 התמנה יוסף לגנן במועצה המקומית רחובות. נילי הבת סיפרה, כי אביה הקים משתלה פרטית שטיפח ברחוב אחד העם ולימים נודע, כי המשתלה פעלה ככיסוי למקום בו הוסתר נשק באדמה בתקופת המנדט. שתילים רבים של עצי פרי הדר ועצי נוי גדלו שם.

משה פז, בית אפל, רחוב יעקב 7 רחובות, 2018

על"ה, ניהל קופת גמילות חסדים, עזר בקליטת עלייה והיה ידוע כאדם חביב ומקובל על הציבור.

ב- 1948 יוסף מתנדב לצבא ומשרת בגדוד 55 של חטיבת גבעתי ונלחם בחזית הדרום. מילא תפקיד של חבלן וטיפל בפירוק מוקשים שהטמינו המצרים. התנדב והשתתף גם במלחמת סיני ב- 1956. יוסף השתלם בענף הגננות ולאחר הקמת המדינה התמנה לגנן הראשי של העירייה ועבד בהדרכת אדריכל הגנים הסופר ע. הילל. יוסף, זכה לאותות הוקרה על עבודתו, תקופה בה עוצבו גנים חדשים והתרחב נופה הירוק של העיר רחובות. לאחר פרישתו לגמלאות התנדב לארגון

המאבק על העבודה המאורגנת ברחובות 1925, 1934

צבי תדמור

פרשת מרדכי מקוב (סמילנסקי נגד בן גוריון)

מאבק על עבודה עברית ביישוב שהתנהל בין הפועלים לאיכרים וזכה להד ציבורי רחב התרחש במחצית השנייה של שנות ה-20 ונמשך במחצית הראשונה של שנות ה-30 של המאה שעברה. ראשי ההסתדרות תבעו מאה אחוז של עבודה עברית ופעלו להשיג מונופול על התעסוקה במשק באמצעות לשכות העבודה של ההסתדרות. בנוסף, הם תבעו כי ישולם לפועלים שכר יותר גבוה.

האיכרים העדיפו להעסיק פועלים ערבים כי שולם להם שכר נמוך יותר והיו איכרים שמוניעים אידיאולוגים היתוו את דרכם וסברו כי צריך לשמור על יחסי עבודה תקינים עם שכניהם הערבים ולא להחרים והיו איכרים שהעסיקו אך ורק פועלים יהודים.

המאבק התרחב ועבר גם לענף הבנייה. בן גוריון פעל במלוא המרץ לכפות את רעיון העבודה המאורגנת, והתנגדו לו משה סמילנסקי שעמד בראש התאחדות האיכרים והיה מנהיגם. אחד המקרים שהביא להחרפת המאבק היה הסכסוך שפרץ ב- 1925 ברחובות. והמעשה שהיה כך היה:

האיכר מרדכי מקוב שכר פועלים ערבים לבנות לו בניין לחנויות במושבה רחובות ומייד נאספו במקום פועלים יהודים ומנעו את הבנייה בכוח

אגרופיהם. מרדכי מקוב הזעיק את המשטרה הבריטית ובלית ברירה שילח את הפועלים הערבים הביתה. במקומם שכר 15 פועלים בלתי מאורגנים שהגיעו מירושלים והמהומות במושבה חזרו והתעצמו. המושל הבריטי של יפו זימן אליו את בן גוריון ואת חבריו נציגי הוועד הפועל של ההסתדרות, ושלושה מנציגי האיכרים ברחובות, ביניהם את משה סמילנסקי. בפגישה אצל המושל האיכרים הקריאו תזכיר בשם 90 מחבריהם בו האשימו את הפועלים, כי גירשו ערבים מהמושבה תוך שימוש באלימות המסכנת את השלום בארץ. בן גוריון הופתע לשמע הדברים וראה בתזכיר "מלשינות ארסית נגד הפועלים היהודים". בן גוריון שהיה מזכיר ההסתדרות פתח במערכה ציבורית נגד משה סמילנסקי על שלא הסתייג בפגישה אצל המושל מהדברים הקשים שנאמרו בגנות הפועלים.

באספת עם שיזמו איכרי המושבה רחובות בשאלת העבודה העברית נכחו שני המנהיגים היריבים. סמילנסקי גינה את הפועלים על שביצעו מעשה טרור וגם מתח ביקורת על חבריו האיכרים. ניסיונותיו של בן גוריון לשאת דברים באספה לא צלחו כי הקהל מנע ממנו לעלות על הבמה. בן גוריון ניצל את ההזדמנות הראשונה שנקרתה בדרכו והחליט לצאת למלחמה נגד מנהיג האיכרים. זה קרה כאשר התכנסה הוועדה החקלאית של ההסתדרות בה חזר בן גוריון והתייחס לתזכיר האיכרים שהוקרא באוזני המושל ביפו. "זה היה כתב מלשינות נגד הפועלים וההסתדרות – הלשנה שכדוגמתה לא ידועה לי בתולדות היישוב... חובה לי להגיד פה בגלוי, האיש הזה מלשין..." כיוון בדבריו אל משה סמילנסקי.

התקשורת געשה, כותרות העיתונים רעשו ומשה סמילנסקי הגיש תביעת דיבה נגד בן גוריון בבית משפט השלום בתל אביב שהתנהל בהרכב של חמישה שופטים. בן גוריון לא ברר את מילותיו בהופיעו בפני השופטים ופתח במתקפה קשה נגד יריבו. הדיונים בבית המשפט נמשכו ימים רבים והנושא לא ירד מסדר היום. בסיכום הדיונים בבית המשפט השופטים קיבלו את טענת בן גוריון כי התזכיר שהגישו איכרי רחובות היה "כתב מלשינות" אבל לבן גוריון לא הייתה הרשות לקרוא למשה סמילנסקי "מלשין" כי לא הייתה לו יד בדבר. ועל כן חייבו אותו בדיון ובכיסוי הוצאות המשפט של יריבו. אלא, שבזה לא תם המאבק על עבודה עברית...

פרשת מקס הורקין

המעשה שהיה כך היה: בפברואר 1934 נגמר תוקפו של חוזה בין מועצת פועלי רחובות לבין קבלני הבניין במושבה. בפגישה בין הצדדים על חידוש החוזה סרבו הקבלנים לחתום. לטענתם ההסתדרות לא שמרה על התנאים שהיו ודרשו ממנה כי יוכלו לקבל פועלים לעבודות הבנייה מארגוני פועלים אחרים שאינם חברי ההסתדרות בשיעור של 25 אחוז. נציגי מועצת הפועלים דרשו מהקבלנים להתחייב ולקבל רק את חבריהם והם מצדם מוכנים לחלוקת עבודה צודקת בין פועלי ההסתדרות לבין פועלי ארגונים אחרים בבניין ובשאר העבודות במושבה. זאת, בתנאי שהמשא ומתן לחלוקה יתנהל ויוסכם בין הפועלים לבין עצמם ול"וועד החקלאי" לא תהיה זכות להתערב.

כפשרה, נציגי מועצת הפועלים הסכימו להיכנס למו"מ בתנאי שהמועצה של המושבה תסכים כי העבודה במושבה תתנהל על יסוד חלוקה צודקת בכל עבודות החקלאות והבניין. כעבור מספר ימים נחתם זיכרון דברים בין מועצת פועלי רחובות לבין הקבלנים.

כאשר באו הקבלנים לחתום על החוזה שניים מחבריהם התנגדו ולא חתמו. נציגי מועצת הפועלים האשימו את "הוועד החקלאי" בהסתה של הקבלנים לא לחתום על החוזה ולכן הכריזו על שביתה. הפועלים עמדו במשמרות שקטות והעבודה שבתה.

למחרת, פנים חדשות נראו במושבה. היו אלה פועלי בית"ר שבאו להפר את השביתה של פועלי ההסתדרות. הם יצאו למקום העבודה ושוב הועמדה משמרת של מועצת פועלי רחובות. המשטרה העמידה שוטרים לשמור את הסדר. בצהרים התנפלו קבוצות של פועלים על מקום הבנייה, והמטירו אבנים על צריף בית"ר הנמצא בקרבת מגרש הבניין. נפצעו אחדים והמשטרה אסרה אנשים אחדים. בשעות הערב הגיעו למקום חברי הנהלת הוועד הלאומי והחלו במשא ומתן עם כל הצדדים, עם הקבלנים, מועצת פועלי רחובות ובית"ר. בשעה חמש בערב בשעת ניהול המו"מ עם פועלי ההסתדרות, התנפלו 150 פועלים שחזרו מהעבודה, על בית אחד החקלאים, **יוסף אפל הרוויזיוניסט**

שבביתו גרים פועלי בית"ר. זרקו אבנים לתוך הבית שברו שמשות, גרמו נזקים לרהיטים, שברו כלי מטבח, והכו את אחותו מכות אנושות. שוטר שהגיע למקום אסר שניים מהמכים, אבל חבריהם התנפלו על השוטר והצליחו לשחרר את העצורים. המושבה כולה הייתה כמרקחה.

בשעת המהומה השקיפו אנשי הנהלת הוועד הלאומי מבעד למרפסת של המועצה המקומית והיו עדי ראייה לכל המחזה. בתום המהומה באה משלחת לראות את מקום המאורע בלוויית יו"ר המועצה יהודה גורודיסקי. יצחק בן צבי מהוועד הלאומי אמר כי לא ידוע עדיין מי עורר את המהומה. הוועד הלאומי הזמין את חברי הצה"ר ובית"ר לישיבה משותפת בבניין המועצה כדי למצוא דרך להשקטת המצב.

מכיוון שהסכסוך היה בבנינו של מקס הורקין חבר קואופרטיב "דרום יהודה" נקטה המועצה הפועלים באלימות נגדו. אורגנו פועלים שהתנפלו על האוטובוסים של קואופרטיב "דרום יהודה", שברו שמשות ואיימו בצעקות שאם לא יוציאו את מקס הורקין מהקואופרטיב יחריבו אותו.

המהומות נמשכו לסירוגין עד אמצע אפריל 1934. הסכסוך הגיע לסיומו אחרי ששני הקבלנים נענו להסכם שהתגבש במשא ומתן בין הצדדים, וחתמו על החוזה עם מועצת הפועלים ברחובות.

החלום שהתגשם, רחובות נולדה

צבי תדמור

ליד הדרך, בין נחלת ראובן ועקרונ, השתרע שטח אדמה של כעשרת אלפים דונם, קרקע שוממה שנקראה "ח'רבת דוראן". שטח זה היה שייך לאחד האפנדים ביפו. על אדמה זו ישב

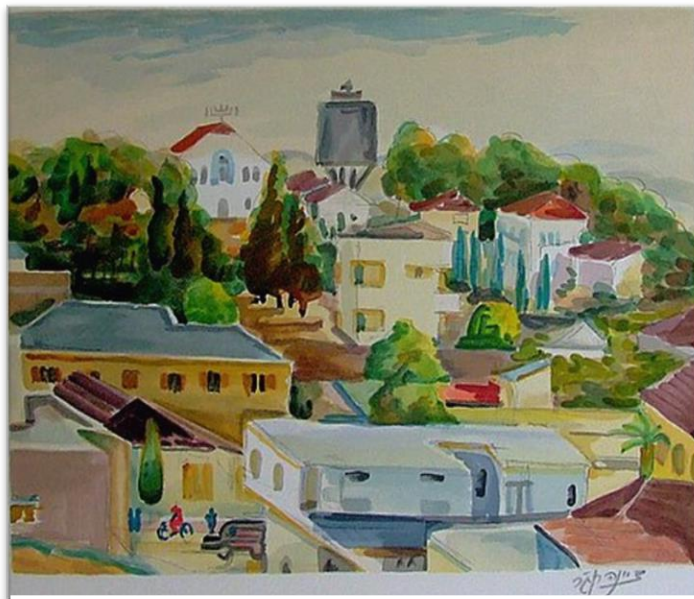
לפנים שבט קטן של בדואים, "סטרייה" שמו, אשר ברחו מהנגב. כארבעים גברים היו בשבט, מקצתם עסקו ברוכלות בכפרים השכנים ומקצתם עבדו רצועות מאדמת דוראן, זרעו שעורה בחורף ואבטיחים בקיץ. אוהליהם נטו על הגבעות משני עברי הדרך, רחוב הרצל כיום, ולרגלי אחת הגבעות הייתה באר ישנה והרוסה שמימיה היו דלוחים ושממנה הם שתו והשקו את מקנם. בלילות, בני הנוער פשטו על עוברים ושבים בדרכים, והטף שחקו ביום ויידו אבנים ב"יהוד" שעברו לפעמים מעקרונ לראשון לציון. בין עוברי האורח היו גם אהרון אייזנברג, איכר-פועל מנחלת ראובן ויהודה גרזובסקי, מורה בעקרונ, שנהגו להיפגש בימי שבת על אם הדרך ליד הבאר. בשבת של חנוכה תר"ן 1889 הם נפגשו לשיחת רעים וחשבו לעשות מעשה - לגאול את אדמת דוראן ולייסד מושבה עברית חדשה על אם הדרך.

הם ירדו ליפו, אל חברם יהושע חנקין, ופרשו בפניו את הרעיון. חנקין, מצידו, התחיל אז לרקום את חלומו הגדול על גאולת הארץ, ובשמעו את הרעיון הזה לא התמהמה וקנה את אדמת

ח'ירבת דוראן מאנטון רוק, ערבי נוצרי מיפו. שטחה של האדמה היה כ-10,000 דונם ומחירה 11 פראנק כל דונם. כדי לחזק את הקניין היה צריך חנקין לתת לרוק דמי קדימה בסכום של 10,000 פראנק. לאביו של חנקין הייתה חנות אריגים, הוא משכן את חנותו ונתן לבנו את הכסף הדרוש. ההלוואה ניתנה לשלושה חודשים, כי חנקין היה בטוח שעם ישראל יעזור לו. ימי סילוק ההלוואה הלכו והתקרבו, המלווה איים להוציא את החנות למכירה פומבית אם ההלוואה לא תסולק במועדה ופחד רב נפל על בית חנקין. חנקין עמד לוותר על העסקה ואלמלא אולגה אשתו שאיימה להתאבד, אם יבטל את העסקה, האדמה הייתה נמכרת לאחרים.

באותם ימים, בין העולים החדשים ביפו היה איש אמיד - אברהם יהושע דונדיקוב. בשמעו שקניית דוראן עומדת להתבטל, קנה דונדיקוב מחנקין אלף דונם מהאדמה, ונתן לו עשרת אלפים פראנק לתשלום המשכנתא. אנשים נוספים החליטו לקנות חלקות אדמה מידי חנקין. ב-ז' באדר נחתם החוזה הרשמי בין חנקין ובין אנטון רוק שנתן רשות להיאחז באדמה. בליל י' באדר חנקין, אחיו מנדל וא' אייזנברג עלו רכובים על סוסים לגבעה שליד הבאר העתיקה, ה"בייקה" של חימר, שבה גר השומר של רוק, הודיעו לו כי האדמה שייכת להם והעבירו לו מסר מאדונו להראות להם את גבולות האדמה.

בפורים תר"ן, 1890, כל המחנה עלה עם חנקין, עם אשתו אולגה ועם קוני הקרקע הראשונים לחנוך את המושבה העברית החדשה. ישראל בליקנד קרא למקום החדש בשם רחבות "כי עתה הרחיב ה' לנו, ופרינו בארץ".

ציירה ציונה תג'ר, נוף המושבה 1932

ב-ז' אדר תר"ן, 1890, יום השנה של "בני משה", נוסדה בוורשה אגודת "מנוחה ונחלה" אשר בראשה עמדו חברים ותיקים של "בני משה" - זאב גלוסקין, אליהו זאב לוין אפשטיין וישראל קפלן. האגודה שמה לה למטרה לקנות אדמה בארץ ישראל ולייסד עליה מושבה חדשה באמצעים שלהם עצמם, בלי להיזקק לשום עזרה ותמיכה. שליחי האגודה נסעו לארץ ישראל, נפגשו עם חנקין וקנו ממנו את החלק הארי של אדמת דוראן.

אגודת "מנוחה ונחלה" הוקמה

על ידי יהודים שמרבים התגוררו בפולין והיו סוחרים ופקידים, בעלי הון, תושבי ערים או עיירות גדולות, שראו ברעיון העלייה לארץ ישראל וההתיישבות בה את הדרך להגשמת שאיפתם לתיקון מצב העם היהודי במזרח אירופה.

מייסדי רחובות, שלמדו מניסיון המושבות הראשונות, שאפו לבנות מושבה שבסיסה הכלכלי יהיה עצמאי ללא הזדקקות לחסדי הברון רוטשילד. התנאי לכך היה הימצאות של הון שיאפשר להתקיים בשנים הראשונות שבהן הכרמים טרם נשאו את פריים. חלק גדול מההון הדרוש סיפקה אגודת מנוחה ונחלה וחלק מההון הביאו איתם, במידה זו או אחרת, מתיישבי רחובות האחרים. ההתיישבות ברחובות וההשקעה בה לא יכלה להסתפק בעיבוד השטח החקלאי, וכיאה לאיכרים היה על מייסדי רחובות להתגורר בסמוך לשטחיהם החקלאיים, לצאת אליהם מדי יום בימום ולקיים חיים קהילתיים בכל התחומים.

היה הייתה עברית

רות קלי

עברית קשה שפה
"זָכַר וּנְקָבָה בְּרָא אוֹתָם"

ברור מדוע איש הוא זכר ואישה היא נקבה. מדוע פֶּר הוא זכר ופָּרָה היא נקבה. אבל נבצר מבינתי למה סֶפֶר - זכר ומחברת - נקבה. למה מְרַפֵּק הוא זכר וּבֶרֶךְ - נקבה. פנס הוא זכר ועששית היא נקבה.

יש שפות שבהן, כמו בעברית, חלוקת שמות העצם היא לזכר ונקבה בלבד: ערבית, צרפתית, ספרדית ועוד. ויש שפות שמחלקות את שמות העצם לזכר, נקבה וניטרלי: באנגלית (HE, SHE, IT), וכן ביוונית, ברוסית, בבולגרית ועוד.

נחזור ונתמקד בעברית. בשיעורי לשון בכיתה ג' לימדו אותנו כללי דקדוק. להלן ארבעה מהם:

- 1. כל שמות העצם שמסתיימים באות ת' [דלת, חבית, צלחת] הם בלשון נקבה. {על יוצאים מן הכלל הזה, מילים שהאות ת' בהן שורשית. (צומת, צוות) בפעם אחרת}. ושמות שמסתיימים ב-ה [גינה, סֶפֶה, ערוגה] אף הם בלשון נקבה (מלבד המילה לילה).
- 2. כל שאר העצמים בלשון זכר.
- 3. מספר רבים בנקבה מסתיים ב-ות [קבוצות, מיטות, דלתות]
- 4. מספר רבים בזכר מסתיים ב-ים [ספלים, עטים, בקבוקים].

עד כאן הכול קל וברור. אבל הואיל ולכל כלל יש גם חריגים, ננסה לבחון את הכללים הנ"ל. ניקח לדוגמה שלוש מילים מתחרזות: שיר, קיר, עיר, ונבדוק מה צורת הרבים שלהן.

שיר [ז] – שירים - על פי הכלל.

קיר [ז] - קירות - חריג. למה לא קירים?

עיר [נ] – ערים. חריג. למה לא עירות?

ועוד שלישייה: קוף, דור, פוס.

קוף [ז] – קופים – על פי הכלל.

דור [ז] – דורות – חריג למה לא דורים?

פוס [נ] – פוסות – על פי הכלל, (אף על פי שביחיד לא מסתיימת בת' או הֶה)

ולמה: עֶצֶה [נ] - עֲצוֹת, נוֹצָה [נ] – נוצות, אבל בִּיצָה [נ] – בִּיצִים?

ולמה: פולחן [ז] - פולחנים, אוגדן [ז] – אוגדנים, אבל שולחן [ז] – שולחנות?

כדי לבלבל אותנו עוד קצת, נביא כמה מילים מיוחדות: חלון – כתוב בספר יואל פרק ב' על מגפת הארֶבָּה: "...יעלו בעד החלונים, יבואו כגנב." אז חלונים או חלונות? והסופר הדגול אחד העם במאמר נוקב כתב: "לא זה הדרך." אז מה נגיד, 'זה הדרך' או 'זאת הדרך'? לאלוהים פתרונים. (או: פתרונות?)

אכן, עברית קשה שפה.

חקלאות ישראלית - ואנחנו.

שוקי ברנדווין

צילום : גאג'ט ליין

"ניר לכם ניר ועל קוצים אל תזרעו"

היסטוריה ועתיד של החקלאות הישראלית

לעם ישראל יש היסטוריה חקלאית, אלא שחורבן וגלות ניתקו בין אדם לאדמתו, ועדיין, היהדות על כל פזורותיה מתפללת לטל ומטר וגשמי ברכה. החיים היהודים סובבים מועדי שנה, חגי האסיף, הקציר, ימי העומר, ט"ו בשבט, שנת שמיטה. הפסטיבל הגדול של העם היהודי הוא חג השבועות, חג הביכורים.

החקלאות בישראל משתלבת בהיסטוריה שלה. היכן שעומד החקלאי ימצא הקשר התנ"כי, ארכיאולוגי, היסטורי ונופי. לצד כל תל עומד מושב או קיבוץ, בשדותיו נמצא פסיפס או התרחש אירוע היסטורי, אין עוד עם כזה, אין ארץ כזאת.

ההיסטוריה המודרנית של החקלאות היא הציננות. קק"ל, ייבוש ביצות, גאולת קרקע, הפרחת שממות, חלוצים, מדינה, הגשמה ו-פוסט הגשמה. אז מה קרה לנו? - **הגשמנו**.

ההגשמה אינה הגבול שהתייצב מעבר לתלם האחרון, מי שחושב כך מתדרדר בעליה. ההגשמה העניקה בסיס, הציבה קו הזינוק לתחרות, לניהול כלכלי, לקיימות. ההגשמה אינה מצב שנשארים בו. 'פוסט הגשמה' הוא ניהול יומיומי של השטחים הפתוחים במדינת ישראל בתנאים משתנים של טכנולוגיה, שווקים, שינויי אקלים, טרור חקלאי, כל אלו מחייבים אבולוציה ואיזון. איזון הוא הבנה שהחקלאי אינו חמוש במעדר, כי אחרת יישאר מאחור.

צילום :ויקיפדיה

איזון הוא הבנה שהחקלאי לא חייב לגדל את ילדיו בבית הילדים, שהקואופרציה היא כלי ולא מטרה, שההשקעה גדולה וכבדה על החקלאי אבל התוצר מקדם את כלכלת המדינה וביטחונה.

האיזון הוא דינאמי, זוהי המהות של **הדמעה והרינה, הזריעה והקציר** בספר תהילים.

איזון הוא הבנה שמרחב הפיתוח והידע, כמו מכון וויצמן, לא יכול להתקיים ללא חקלאים, כי הם המשווקים הטובים ביותר שלו. איזון הוא הבנה של מהות הקרקע, כי שינוי יעוד קרקע חקלאית הוא חד כיווני. קרקע חקלאית היא משאב במחסור וגם זכות הדורות הבאים להנות ממנו.

פוסט הגשמה הוא מימוש הנבואה של ספר מלכים ושל מיכה, **איש תחת גפנו ותחת תאנתו...** האיש אינו זה שנטע את הגפן והתאנה וישב לנוח בצילה. הוא נכדו של הנוטע, הוא זה ששומר על האיזון. הנבואה לא הבטיחה מנוחה, אלא ביטחון ופרנסה.

כלכלה מורכבת ממערכות פיננסיות במרחב אסטרטגי של יעדים ומטרות. אם הגשמה היא אקזיט, כלכלה נכונה היא פוסט הגשמה, היא 'קיימות'. אם הגשמה היא זכות הצרכן לקנות יבוא בזול, פוסט הגשמה היא רווחה ובטחון אמיתי לציבור בבחינה ארוכת טווח, למעשה הגדרתי כרגע את מהותה האוטופי של הכלכלה.

כל קו יצור במפעל הוא קואופרציה של כוח אדם, אמצעים ותשומות. הטייקון בוחן מלמעלה מאזן פיננסי המשקף את כל מרכיבי המפעל וחוזר לשולחן התכנון. גם המבנה הכלכלי הקפיטליסטי של מדינת ישראל כולל 'מחלקות קואופרטיביות' כמו חינוך, בריאות וביטחון, אך האוצר דורש מהחקלאי להתנהג בראיה עסקית פיננסית של מעגל סגור, כמו דרישת האפנדי בעל הקרקע מהצמיתים שלו. החקלאי יכול לנהל את התלם האחרון, אך אינו יכול לממן את עלות צינור המים לשם ועלות הכשרת הקרקע במעגל הקטן שלו. הוא לא בעל חנות מכולת. ברגע זה ניתקנו את החקלאי מאפשרויות של פוסט הגשמה והחזרנו אותו למעדר ולטוריה.

צילום: ויקיפדיה

החקלאות היא שימוש קרקע שנועד לשמור השטחים הפתוחים של המדינה, הקרקע הופקדה בידיו של החקלאי ובעל הקרקע היא המדינה, אלא שלפעמים בעל הבית משתגע, הניהול נשחק, המטרות התערפלו והאיזון הופר. המדינה צריכה לחדש מערך של יעדים ומטרות, לנהל, לספק כלים לחקלאי שאמור לשמור על הקרקע. השטחים הירוקים שרואים מהכביש הם של כולנו והקומביין שנע בשדה מוכיח ריבונות. המחיר לא נמדד בעגבניות אלא בחסכון של אוגדות צבא על הגבול. חישובו על קיימות כמעגל שיכול להרוויח בגדול, לכן יש צורך לסייע לחקלאים לאזן את המעגלים הקטנים שלהם.

חקלאים רבים מעוניינים לפזר סיכונים ולפתח ענפי פרנסה נוספים. על המדינה לוודא שהחקלאי מתנהל נכון על הקרקע שהופקדה בידיו. ניהול החקלאות יכול להיות קואופרטיבי תוך ניצול יתרון הגודל והשיתוף, גם אם אינו רווחי, ואת כלכלת המשק ישלימו עסקים פרטיים או בשיתוף. אסטרטגיה מסוג זה קיימת בעמק החולה ששודרג משדות אבק שוממים לאגמון בלב עמק ירוק. התשתית ניתנה בידי מדינת ישראל בביצוע קק"ל, החקלאים נושאים בעלות תפעולית שתמורתה הישירה היא בהכרח הפסד, אך הם מרוויחים מכלכלה של קיימות. כמה הייתם משלמים על בקתה בלב אגם ושיט רומנטי לאור ירח... בכך תכסו את עלויות ניהול ושימור הקרקע בעמק החולה. זאת קיימות.

בפריפריה החקלאית לא תמיד מוביל הטריקטור חציר מהשדה לרפת, לפעמים יש להוביל חציר מהמחסן לשדה ולקיים בו 'מרעה' למראית עין, למען העירוני שפותח בבוקר את חלון הצ'ימר. זאת השלווה שהוא מחפש במרחב הכפרי הירוק, והוא משלם במיטב כספו על שירותי הלנה, הסעדה ואטרקציות ירוקות כולל חציר שיצא מהמחסן כדי לפתוח לו את הבוקר.

חקלאי שייטוש את החקלאות לטובת עסקי תיירות, ימצא שהכפר הופך לשכונת מגורים, האטרקטיביות מתפוגגת והתיירות האקולוגית תמצא יעדים אחרים. הקסם נעלם ככל שהמרחב הכפרי משנה את צביונו, לכן יש צורך באיזון. חקלאי שירצה לנהל צימר, גלריה, בוטיק או יקב, חייב במסגרת תכנון שתספק איזון בין חובת החקלאי בניהול ושימור הקרקע והזכות להנות משימושים נלווים. יתכן ששדה התלתן הירוק והטריקטור החולף בו אינו רווחי לחקלאי כמו המסעדה שמנהלת אשתו, הקיימות הזאת משמרת את השדה. ללא השדה הירוק אין זכות קיום למסעדה שבקצה השביל והחקלאי יזדקן לבד.

פוסט הגשמה הוא קיבוץ שהבין שהפלחה לא תמלא את קופת הקיבוץ, משום כך הקים גם מפעל תעשייה וגם מלון וצ'ימר, פתאום מחלקים דיבידנדים בקיבוץ.

פוסט הגשמה הוא פיתוח חקלאות משולבת, גם אגרו-וולטאית, שבה שדות של פנלים עיליים יוצרים הצללה חלקית ומפחיתים את ה'עקה' על הגידולים הגוברת עקב שינויי אקלים, מקטינים אידוי וחוסכים השקיה. מרחבים חקלאים אינטנסיביים תורמים פחות אבק ומסייעים בכך ביצור החשמל.

פוסט הגשמה היא קיימות, אלו מילים יפות שהומצאו בשנים האחרונות. בשפה שלי היא אבולוציה המתחייבת בשאיפה לקליימקס. גם הציונות אינה קליימקס ולא מיצתה עצמה עם ההגשמה של דור התקומה. יש לתכנן קדימה.

לראות, להביט, להתבונן

צילם יוסי רזי

זוג צעיר, גיל הזהב. ראשון לציון יולי 2023

נתראה בעלון הבא

תם ולא נשלם